

"BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA PEDAGOGIK IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI KASBIY MAHORATNI TAKOMILLASHTIRISH"

M.O'.Shukurova¹

1. Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

Mas'ul muallif: Shukurova Madina
O'ktam qizi, Osiyo xalqaro
universiteti o'qituvchisi.

Accepted: 27 Avgust 2026
Published: 27 Avgust 2026

Copyright: © 2026 by the
author(s). Licensee Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Shukurova, M. O.
"BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA
PEDAGOGIK IJODKORLIKNI
RIVOJLANTIRISH ORQALI KASBIY
MAHORATNI
TAKOMILLASHTIRISH" / M. O.
Shukurova // Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.
— 2026. — T. 8, № 1. — B.
271–274.

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish orqali kasbiy mahoratni takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritilgan. Pedagogik ijodkorlikning mazmun-mohiyati, bo'lajak o'qituvchining kasbiy faoliyatidagi o'rni hamda uning pedagogik mahoratni rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim jarayonida ijodiy topshiriqlar, muammoli vaziyatlar, interfaol metodlar, pedagogik loyihalash va refleksiv faoliyatdan foydalanishning samaradorligi asoslangan.

Kalit so'zlar: bo'lajak o'qituvchi, pedagogik ijodkorlik, kasbiy mahorat, pedagogik kompetensiya, ijodiy fikrlash, pedagogik faoliyat, interfaol metodlar.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПОСРЕДСТВОМ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТВОРЧЕСКОСТИ

Аннотация. В данной статье освещаются теоретические и практические аспекты совершенствования профессионального мастерства будущих учителей посредством развития педагогической креативности. Проанализированы сущность и содержание педагогической креативности, её место в профессиональной деятельности будущего учителя, а также возможности её использования в развитии педагогического мастерства. Кроме того, обоснована эффективность использования в образовательном процессе творческих заданий, проблемных ситуаций, интерактивных методов, педагогического проектирования и рефлексивной деятельности.

Ключевые слова: будущий учитель, педагогическая креативность, профессиональное мастерство, педагогическая компетентность, творческое мышление, педагогическая деятельность, интерактивные методы.

IMPROVING THE PROFESSIONAL SKILLS OF FUTURE TEACHERS THROUGH THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL CREATIVITY

Abstract. This article explores the theoretical and practical aspects of improving the professional skills of future teachers through the development of pedagogical creativity. The essence and content of pedagogical creativity, its role in the professional activity of future teachers, and its potential for enhancing pedagogical mastery are analyzed. In addition, the effectiveness of using creative tasks, problem-based situations, interactive methods, pedagogical design, and reflective activities in the educational process is substantiated.

Keywords: future teacher, pedagogical creativity, professional skills, pedagogical competence, creative thinking, pedagogical activity, interactive methods.

Kirish. Bugungi kunda jamiyat taraqqiyoti, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, ta'lim mazmunining yangilanishi va o'quvchilarning individual ehtiyojlari pedagog kasbiga qo'yiladigan talablarning yanada murakkablashishiga olib kelmoqda. Zamonaviy o'qituvchi o'z fanini yaxshi bilishi bilan bir qatorda, turli pedagogik vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila olishi, ta'lim jarayonini ijodiy tashkil etishi, yangi pedagogik g'oyalarni ilgari surishi va ta'lim oluvchilarning ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirishi zarur.

Pedagogik faoliyat o'zining mazmuni va xususiyatiga ko'ra ijodiy xarakterga ega. Chunki o'qituvchi faoliyatida tayyor algoritmlar barcha vaziyatlar uchun bir xil darajada samarali natija bermaydi. Har bir o'quvchining individual xususiyatlari, bilim darajasi, qiziqishi, motivatsiyasi va ijtimoiy tajribasi turlicha bo'lganligi sababli pedagogdan vaziyatga mos, moslashuvchan va ijodiy yondashuv talab etiladi.

Shu nuqtayi nazardan bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Pedagogik ijodkorlik bo'lajak o'qituvchining mavjud pedagogik bilimlarni yangi vaziyatlarda qo'llashi, muammolarni noodatiy usullar bilan hal qilishi, yangi g'oyalarni ishlab chiqishi va ta'lim jarayonini takomillashtirishga qaratilgan innovatsion faoliyatni amalga oshirish imkonini beradi.

Pedagogik mahorat esa o'qituvchining pedagogik bilim, ko'nikma, malaka, qobiliyat

va shaxsiy sifatlarini amaliy faoliyatda samarali namoyon eta olish darajasini ifodalaydi. Demak, pedagogik ijodkorlik va kasbiy mahorat bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan tushunchalar hisoblanadi. Ijodkorlik o'qituvchiga mavjud pedagogik imkoniyatlardan yangi usulda foydalanish imkonini bersa, kasbiy mahorat ushbu ijodiy g'oyalarni pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq va samarali amalga oshirishni ta'minlaydi.

Maqolaning dolzarbligi ham aynan bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik ijodkorligini rivojlantirish orqali ularning kasbiy mahoratini takomillashtirishning samarali metodik mexanizmlarini aniqlash zarurati bilan belgilanadi.

Pedagogik ijodkorlik va o'qituvchining kasbiy mahorati masalalari pedagogika, psixologiya va kasbiy ta'lim metodikasiga oid ko'plab ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan.

Pedagogik mahorat masalasida o'qituvchining pedagogik faoliyatni yuqori darajada tashkil etishi, pedagogik texnika, muloqot madaniyati, pedagogik takt, o'quvchilar bilan hamkorlik, ta'lim jarayonini boshqarish va o'z faoliyatini tahlil qilish qobiliyatlari muhim jihatlar sifatida qaraladi.

A.S. Makarenko, V.A. Suxomlinskiy kabi pedagoglarning qarashlarida o'qituvchining shaxsiy namunasi, o'quvchi shaxsiga hurmat, pedagogik muloqot va tarbiyaviy ta'sirning individual xususiyatlari muhim o'rin egallaydi.

Pedagogik ijodkorlik masalasida esa ijodiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, yangi g'oyalarni ilgari surish, mavjud tajribani qayta ishlab, yangi sharoitga moslashtirish kabi jihatlar alohida ta'kidlanadi. J. Guilford ijodkorlikni divergent fikrlash bilan bog'lab, muammoga nisbatan bir nechta yechimlarni ilgari surish, g'oyalarning xilma-xilligi va o'ziga xosligi ijodiy faoliyatning muhim ko'rsatkichlari ekanligini asoslagan. E.P. Torrance tadqiqotlarida ijodkorlikning ravonlik, moslashuvchanlik, originallik va g'oyalarni rivojlantirish kabi jihatlar ajratib ko'rsatilgan. Mazkur mezonlardan pedagogik ijodkorlikni baholashda ham foydalanish mumkin.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda o'qituvchining ijodkorligi innovatsion faoliyat, raqamli pedagogika, refleksiv ta'lim, loyiha faoliyati, muammoli ta'lim va hamkorlikdagi o'qitish bilan bog'liq holda tadqiq qilinmoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning muhim tarkibiy qismi sifatida qaralishi mumkin. Tadqiqotning maqsadi bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish orqali ularning kasbiy mahoratini takomillashtirishning nazariy va metodik asoslarini aniqlashdan iborat.

Pedagogik ijodkorlik – bu o'qituvchining ta'lim va tarbiya jarayonida mavjud pedagogik tajriba va bilimlardan yangi vaziyatlarga mos ravishda foydalanishi, yangi g'oyalar ishlab chiqishi, pedagogik muammolarning noodatiy va samarali yechimlarini topishi hamda o'quvchilarning rivojlanishi uchun yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratish qobiliyatidir. Pedagogik ijodkorlikni oddiygina yangi metod yoki texnologiyadan foydalanish bilan tenglashtirib bo'lmaydi. Chunki ijodkorlik o'qituvchining pedagogik vaziyatni anglashidan boshlanadi. O'qituvchi vaziyatni tahlil qiladi, muammoni aniqlaydi, mavjud pedagogik tajribalarni solishtiradi, bir nechta yechimlarni ishlab chiqadi va eng maqbul variantni tanlaydi.

Masalan, o'quvchilar darsda faol qatnashmayotgan bo'lsa, pedagog bitta tayyor metodni qo'llash bilan cheklanmaydi. U buning sabablarini aniqlaydi: mavzu qiziq emasmi, topshiriq murakkabmi, o'quvchilar o'z fikrini bildirishdan tortinyaptimi yoki darsning tashkil etilishida muammo bormi? Ana shu tahlil asosida o'qituvchi yangi pedagogik yechim ishlab chiqadi. Shu sababli pedagogik ijodkorlikning asosiy xususiyati — pedagogik vaziyatga mos yangi yechim yaratish hisoblanadi.

Pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini takomillashtirishda bir nechta muhim imkoniyatlarni yuzaga keltiradi.

Birinchidan, ijodkorlik bo'lajak o'qituvchining mustaqil pedagogik fikrlashini rivojlantiradi. Bu esa tayyor metodlarni mexanik ravishda qo'llashdan pedagogik vaziyatga mos metodni mustaqil tanlashga o'tish imkonini beradi.

Ikkinchidan, ijodiy faoliyat pedagogik muammolarni hal qilish ko'nikmasini rivojlantiradi. Amaliy pedagogik faoliyatda o'qituvchi turli murakkab vaziyatlarga duch keladi. Shuning uchun talabalik davridayoq bunday vaziyatlarni modellashtirish kasbiy tayyorgarlik sifatini oshiradi.

Uchinchidan, ijodkorlik pedagogik moslashuvchanlikni rivojlantiradi. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilar tarkibi, ta'lim vositalari va pedagogik texnologiyalar tez o'zgarib bormoqda. O'qituvchi bunday o'zgarishlarga moslasha olishi kerak.

To'rtinchidan, pedagogik ijodkorlik refleksiv faoliyat bilan birgalikda rivojlantirilganda kasbiy mahoratning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Chunki o'z faoliyatini tahlil qiluvchi pedagog o'z xatolarini ko'ra oladi va keyingi faoliyatini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Shu nuqtayi nazardan pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishni alohida mashg'ulot bilan chegaralash emas, balki pedagogik fanlarni o'qitishning butun jarayoniga integratsiya qilish maqsadga muvofiq.

Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish zamonaviy kasbiy-pedagogik tayyorgarlikning muhim yo'nalishlaridan biridir. Chunki zamonaviy o'qituvchi pedagogik bilimlarni egallash bilan bir qatorda, ularni turli pedagogik vaziyatlarda ijodiy qo'llay olishi, yangi pedagogik yechimlar ishlab chiqishi va o'z faoliyatini muntazam takomillashtirib borishi lozim.

Tadqiqot natijasida pedagogik ijodkorlik motivatsion, kognitiv, operatsion-faoliyat va refleksiv komponentlardan tashkil topgan yaxlit jarayon sifatida qaralishi asoslandi. Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish uchun ijodiy ta'lim muhitini yaratish, muammoli pedagogik vaziyatlardan foydalanish, ijodiy topshiriqlarni tizimli tashkil etish, pedagogik loyihalash, case-study, mikroo'qitish, brainstorming va refleksiv metodlardan foydalanish samarali metodik vositalar sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish jarayoni motivatsion, kognitiv, amaliy-ijodiy va refleksiv-baholash bosqichlari asosida tashkil etilganda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini izchil takomillashtirish uchun zarur pedagogik sharoitlar yuzaga keladi.

Shunday qilib, pedagogik ijodkorlikni bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning qo'shimcha elementi sifatida emas, balki pedagogik mahoratni rivojlantiruvchi muhim mexanizm sifatida qarash maqsadga muvofiq.

Pedagogik ijodkorlikning asosiy tarkibiy komponentlari:

Komponent	Mazmuni	Asosiy ko'rsatkichlar
Motivatsion	Pedagogik faoliyatda yangilik yaratishga intilish	Kasbiy qiziqish, tashabbuskorlik, yangilikka intilish
Kognitiv	Pedagogik bilimlarni ijodiy qo'llash	Pedagogik bilim, muammoni anglash, tahlil qilish
Ijodiy-faoliyat	Yangi pedagogik g'oya va yechimlarni ishlab chiqish	Originallik, moslashuvchanlik, mustaqil qaror
Kommunikativ	Ijodiy g'oyalarni pedagogik muloqotda amalga oshirish	Muloqot, hamkorlik, fikrni aniq ifodalash
Refleksiv	O'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish	O'zini baholash, xatolarni aniqlash, takomillashtirish

Pedagogik ijodkorlik bo'lajak o'qituvchining kasbiy faoliyatida mavjud bilim va ko'nikmalarni yangi pedagogik vaziyatlarga moslashtirish, muammolarga nostandart yechimlar topish va ta'lim jarayonini takomillashtirish imkonini beruvchi muhim sifatdir. Zamonaviy tadqiqotlarda o'qituvchi ijodkorligi nafaqat yangi g'oya yaratish, balki g'oyani ishlab chiqish, baholash va uni samarali pedagogik yechimga aylantirish jarayoni sifatida qaralmoqda. Bo'lajak o'qituvchi pedagogik faoliyat davomida turli xil vaziyatlarga duch keladi. Masalan, o'quvchilarning darsga qiziqmasligi, bilim darajasining turlicha bo'lishi, sinfdagi nizolar, individual ta'lim ehtiyojlari yoki yangi ta'lim texnologiyalarini qo'llash zarurati o'qituvchidan tayyor algoritmdan ko'ra ijodiy yondashuvni talab qiladi.

Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish orqali kasbiy mahoratni takomillashtirish masalasi zamonaviy pedagogik ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Chunki o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi faqat nazariy bilim va metodik ko'nikmalar bilan cheklanmaydi. Pedagogik vaziyatni tahlil qilish, nostandart yechim topish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, yangi ta'lim usullarini yaratish va mavjud metodlarni vaziyatga moslashtirish qobiliyati ham kasbiy mahoratning muhim tarkibiy qismini tashkil etadi.

Pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishning muhim jihatida shundaki, u bo'lajak o'qituvchini tayyor metodlarni mexanik qo'llashdan faol pedagogik izlanishga yo'naltiradi. O'qituvchi har bir sinf, guruh va o'quvchining ehtiyojlari turlicha ekanligini anglagan holda ta'lim jarayonini moslashtirishi zarur. Shu sababli pedagogik ijodkorlik kasbiy faoliyatda moslashuvchanlik, mustaqil qaror qabul qilish va muammoli vaziyatlarni samarali hal etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Bo'lajak pedagoglarning ijodkorligini rivojlantirishda muammoli ta'lim va vaziyatli topshiriqlar samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Pedagogik vaziyatlarni modellashtirish jarayonida talaba muayyan muammoni aniqlaydi, uning sabablarini tahlil qiladi va bir nechta ehtimoliy yechimlarni ishlab chiqadi. Masalan, darsga qiziqmayotgan o'quvchi, sinfdagi nizoli vaziyat yoki turli darajadagi o'quvchilar bilan ishlash kabi holatlar bo'lajak o'qituvchidan tayyor algoritmdan ko'ra ijodiy va moslashuvchan yondashuvni talab qiladi.

Shuningdek, loyiha metodi pedagogik ijodkorlikni kasbiy faoliyat bilan bog'lash imkonini beradi. Talabalar mustaqil ravishda dars loyihasi, interfaol mashg'ulot modeli, tarbiyaviy tadbir ssenariysi yoki raqamli ta'lim resursini ishlab chiqish orqali nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etadilar. Bunda asosiy e'tibor tayyor namunani takrorlashga emas, balki pedagogik maqsadga muvofiq yangi mahsulot yaratishga qaratiladi.

Pedagogik ijodkorlikning kasbiy mahoratga ta'siri refleksiv faoliyat orqali ham namoyon bo'ladi. Bo'lajak o'qituvchi o'zining pedagogik qarorlarini tahlil qilishi, dars jarayonidagi muvaffaqiyat va kamchiliklarni aniqlashi hamda keyingi faoliyat uchun xulosa chiqarishi zarur. Refleksiya pedagogik tajribani oddiy takrorlashdan ongli ravishda takomillashtirish jarayoniga aylantiradi. Shu jihatdan pedagogik ijodkorlik va refleksiv kompetensiya bir-birini to'ldiruvchi omillar sifatida qaralishi mumkin.

Zamonaviy raqamli texnologiyalar ham bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik ijodkorligini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Interaktiv taqdimotlar, raqamli testlar, multimedia materiallari, virtual ta'lim muhitlari va sun'iy intellekt asosidagi vositalardan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish talabning ta'lim jarayonini loyihalash imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq texnologiyaning mavjudligi o'z-o'zidan ijodkorlikni ta'minlamaydi. Muhimi, bo'lajak o'qituvchi texnologiyani pedagogik muammoni hal qilish vositasi sifatida ongli tanlay olishi kerak.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishda erkin fikrlash muhiti ham katta ahamiyatga ega. Talaba o'z g'oyasini bildirishdan qo'rqmaydigan, xatoni o'rganishning tabiiy qismi sifatida qabul qiladigan va turli yechimlarni taqqoslash imkoniyatiga ega bo'lgan ta'lim muhitida ijodiy faollik yuqoriroq namoyon bo'ladi. Shu sababli pedagogik oliy ta'limda faqat to'g'ri javobni aniqlashga qaratilgan topshiriqlar bilan bir qatorda, bir nechta yechimga ega ochiq topshiriqlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Pedagogik ijodkorlikni baholashda ham an'anaviy bilim nazoratidan kengroq mezonlardan foydalanish talab etiladi. Jumladan, g'oyaning yangiligi, pedagogik maqsadga muvofiqligi, mustaqil fikrlash, muammoni turli nuqtayi nazardan ko'ra olish, metodlarni moslashtirish va o'z faoliyatini tahlil qilish kabi ko'rsatkichlar bo'lajak o'qituvchining ijodiy salohiyatini

baholashga yordam beradi.

Shu bilan birga, pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish jarayonida ayrim cheklovlar mavjud. Nazariy mashg'ulotlarning haddan tashqari ustunligi, amaliy pedagogik vaziyatlarning yetarlicha modellashdirilmasligi, talabaga mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatining kam berilishi va baholashning faqat reproduktiv bilimlarga asoslanishi ijodiy faollikni cheklashi mumkin. Shuning uchun pedagogik ta'lim mazmunida nazariya, amaliyot, mustaqil izlanish va refleksiyani o'zaro bog'lash muhimdir.

Umuman olganda, bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish kasbiy mahoratning shakllanishiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ijodkorlik orqali bo'lajak pedagogda mustaqil fikrlash, pedagogik vaziyatni tezkor tahlil qilish, innovatsion yechim ishlab chiqish, ta'lim metodlarini moslashtirish va o'z faoliyatini takomillashtirish qobiliyatlari rivojlanadi. Demak, pedagogik ijodkorlikni kasbiy tayyorgarlikning qo'shimcha elementi sifatida emas, balki zamonaviy o'qituvchining professional kompetentligini shakllantiruvchi asosiy omillardan biri sifatida qarash maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006. – 160 b.
- [2] Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish. – Toshkent: Fan, 2004. – 130 b.
- [3] Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006. – 261 b.
- [4] Mavlonova R.A., To'rayeva O.T., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2001. – 512 b.
- [5] Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008. – 180 b.
- [6] Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003. – 172 b.
- [7] Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. – Москва: Просвещение, 1991. – 93 с.
- [8] Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта // Психология мышления. – Москва: Прогресс, 1965.
- [9] Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. – Lexington, MA: Personnel Press, 1974.
- [10] Guilford J.P. Creativity // American Psychologist. – 1950. – Vol. 5, No. 9. – P. 444–454.